

**R.P. Ioannis De Lvgo Hispalensis, É Societate Iesv, Jn
Collegio Romano Eivsdem Societatis Olim Theologiae
Professoris, nunc S. R. E. Cardinalis, Dispvtaiones
Scholasticae, & Morales, De virtute, & ...**

Lugo, Juan de

Lvgdvni, 1666

IV. Vtrùm actus, seu passio extern addant satisfactionem supra actum
internum.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-82358](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-82358)

SECTIO IV.

*Virum actus, seu passio externa, addat satisfac-
tionem supra actum internum.*

Vnde Augustinus ita vniuersaliter ausus est dicere, infideles nullum prorsus opus bonum fecisse; quia, nimirum, vel ex parte obiecti, vel saltem ex parte intentionis erat aliquis defectus: quod saltem regulariter verum erat, vt dixi in *trakt. de gratia*. Negari enim non potest, quod sit difficile, etiam eiusmodi obiecta delectabilia, & facilia non amplecti propter eorum delectationem; sed propter finem honestum, & eleuatum: semper ergo vincitur aliqua repugnantia, quæ, licet in homine spiritali, & seruente minor, vel nulla appareat: id tamen non tollit penalitatem operis: sed indicat feruorem, & desiderium patienti, quo de ipsa passione, & penalitate gaudet: nam, qui cum exultatione se verberat, & cruciat, negari non potest, quod patiatur, & puniat se: sic, qui ex seruente Dei amore opes, ac voluptates relinquit, verè patitur, licet cum gaudio propter amoris vehementiam: quia verè priuat se aliquo bono æstimabili secundum præsentem statum, vt notauit Catechismus Romanus *disto n. 74*.

Dices: Ergo, si duo assumant æqualem penam, & faciant opus æquè penale, vterque æquè satisfaciatur, licet voluntas vnius melior sit ex motiuo, vel ex alio capite. Respondetur, negando sequelam: quia, licet opus satisfactorium debeat esse penale: eius tamen dignitas non defumitur, vt diximus, ex mera pœna: sed ex pœna laudabiliter accepta: vnde, quod maior fuerit pœna, vel etiam quod magis laudabiliter accipiatur: eò magis aptum erit opus ad satisfaciendum, cum crescat, ex aliquo saltem capite, motiuum aptum ad placandum Iudicem, & impediendam punitionem.

§. 3. Non requiri intentionem satisfaciendi.

Volunt aliqui, satisfactionem debere procedere ex intentione satisfaciendi. Ita indicat Henricus *quodlib. 4. quæst. 18*. Alij apud Suarez *sect. 3. num. 5*, dicunt, absque ea intentione, licet ex parte operantis non sit, quod requiritur, Deum ex sua benignitate remittere aliquam penam. Ratio verò huius requisiti est: quia absque ea intentione non datur actus iustitiæ vindictiue, nec solutio debiti: sicut, si debeas decem Petro, & absque animo soluendi totidem ei dones, non soluis debitum, licet Petrus ex sua benignitate possit illud remittere.

Contra sententia vera, & communis est, quam tenet Suarez *illo num. 5*. Ratio autem defumitur ex merito, in quo non requiritur intentio præmij ad merendum illud: imò quod magis liberaliter, & absque intuitu lucri aliquis Deum diligit, eo magis præmium meretur: quia valor meriti fundatur in æquitate, quæ exigit, vt qui benè operatur, laudetur, & præmieretur. Sic ergo satisfactionis valor non fundatur in contractu, vel intentione soluendi: sed in æquitate, quæ exigit, vt qui propter Deum, vel propter iustitiam, laudabiliter iam, & voluntariè passus est: non iterum affligatur, & puniatur. Vnde, similiter propter Regem se mortis periculo exposuit, vt Regem à periculo eriperet, & in captiuitatem, venit non cogetur postea in patriam reuerfus vincula, & pœnam pati propter delictum antea commissum, etiam si egestia illa facinora satisfaciendi causa non fecerit, sed Principis amore.

* * *

Questio similis tractari solet in materia de merito, an, qui dat elemosynam, mereatur plus, quam qui illam efficaciter vult dare, & propter defectum pecuniæ eam non dat, si voluntas interior vtriusque sit æqualis, & æquè bona. Sic nunc quaerimus, an qui ieiunat, magis satisfaciatur, quam qui vult ieiunare, & non potest, si actus interni sint æquales in vtroque. Ratio autem dubitandi oritur ex illo exemplo meriti, in quo communis, & verior sententia negat, opus externum addere meritum, aut demeritum supra actum internum: quare idem dicendum videtur de satisfactione, cum Deus in vtroque casu cor intueatur, & affectum, & in vtroque voluntas debeat coram Deo pro facto reputari.

Cæterum, quidquid sit de merito, loquendo tamen de satisfactione, verius existimo, eam augeri etiam per opus, aut passionem externam, atque idè plus extingui ex reatu pœnæ ieiunanti, quam volenti ieiunare, si quoad actum internum sint pares. Hanc docet etiam Suarez in *presenti, sessione 5. Coninch in presentia, disput. 10. dub. 4. num. 26*. & alij communiter. Ratio autem sumitur ex *suprà* dictis: fundatur enim æquitas satisfactionis in hoc, quod æquum sit, non puniri iterum eum, qui iam seipsum voluntariè castigauit: castigatio autem voluntaria includit & voluntatem, & castigationem ipsam, quare plus se castigauit, qui ieiunauit, quam qui voluit ieiunare: hic enim, licet voluerit æquè se castigare: re tamen ipsa non se æquè castigauit: ergo non est æquale fundamentum æquitatis, vt non iterum castigetur: nam plus mali patitur, qui ieiunat, aut verbera sustinet, quam qui voluntatem solam habuit. Rationem autem discriminis à merito designabimus *inferius* contra aliquos, qui hoc exemplo satisfactionis probare contendunt, idem dicendum esse de merito.

Prius tamen examinare oportet aliud dubium circa hanc conclusionem: nempe, an ita augeatur satisfactio per opus externum, vt ad hoc non sit necesse quod perseveret physicè voluntas interna: sed solum, quod opus externum ex voluntate bona præcedenti procedat. In quo puncto Patet Suarez in variis locis variè, & non satis clarè videtur loqui. Nam in *presentia, disp. 37. sect. 6. num. 7*, videtur non requirere talem permanentiam voluntatis: sic enim ait: *Aduertendum verò est, (quia diximus, P. Suarez, actiones externas posse interdum augere satisfactionem,) accidere posse, vt externa actio fiat ex vi præcedenti voluntatis, licet actus interior non durer: & tunc potest durare satisfactio, licet non durer actuale meritum: necessarium tamen est, vt talis satisfactio procedat aliquo modo ex voluntate meritoria, & sic intelligenda est hac conclusio. Exemplum facile esse potest in elemosyna, qua fit per famulum, vel legatum. Idem extendit ad flagella aliunde prouenientia, & patienter tolerata, de quibus poterat esse maior difficultas, *sect. 7. n. 13*. vbi quaerit, an ad fructum illius passionis requiratur, quod durer actu voluntas illam patienter acceptans, & tandem respondet: *Videtur tamen verisimile non esse necessarium, vt interior actus continenter durer physicè, sed satis esse, vt moraliter durare censetur: indicatur verò durare moraliter, quan-**

44.

45.

46.

An sufficiat voluntas præterita.

P. Suarez.

Idem.

49

do & actu cecidit in totam illam passionem, quam homo humano modo sentit, & patitur, quàmque ex vi illius actus patienter sustinet, nec repugnat, aut obmurmurat: denique, quando prior voluntas non est per contrarium actum retractata, & eius virius adhuc moraliter durat, ut ex dictis effectibus colligitur.

47. Cæterum idem Suarez infra, disputat. 48. session. 8. numer. 12. 13. & 16. contrarium docere videtur, & exigere perseuerantiam actualem voluntatis internæ. Nam illo numer. 12. circa medium, sic ait: An verò satisfactio requiri opus humanum, per quod fiat, & non sufficit quilibet effectus resultans, & procedens quouis modo ex precedente voluntate. Nam, si aliquis, verbi gratia, sumpsit potionem amarum voluntarie in penitentiam, vel mortificationem, quapvis postea ob eam causam patiatur gravissimos dolores; si circa illos nullam postea habeat voluntatem, nihil de nouo satisfaceret, &c. Et post pauca: Similiter (inquit,) si quis viuens præcipiat famulo facere elemosynam ex suis bonis, si postea, quando famulus illam elargitur, ipse dormit vel nubi de illa cogitat; nullam nouam satisfactionem habebit propter eternam largitionem: quia respectu illius iam non est humana actio. Quæ verba videntur retractare id, quod superius dixerat in verbis paulò antè relatis. Vnde numero 16. concludit: Non video, quomodo elemosyna facta per famulum ex præcepto domini, qui tempore executionis dormit, aut nihil de ea re cogitat, quomodo, inquam, aliquem fructum satisfactionis, vel remissionis pœnæ illi de nouo conferas.

48. Quidquid tamen de huius Auctoris mente sit, ego existimo, non requiri permanentiam voluntatis ad augmentum nouum satisfactionis, quandiu homo ex voluntate laudabili præcedenti patitur de nouo. Quod quidem possumus primò probare ex dictis: quia, quando adest præsens illa voluntas, passio externa addit nouam satisfactionem supra eam, quam attulit voluntas interna, ut Suarez, & alij admittunt: ergo etiam tempore sequenti passio externa durans augebit satisfactionem, licet iam non adsit voluntas interna. Probatur consequentia: quia actus externus, prout condistinctus ab interno, non addit nouam libertatem, sed procedit necessariò; & tamen addit satisfactionem, quia est effectus voluntatis libere: ergo similiter tempore sequenti ob eandem rationem addet nouam satisfactionem: quod enim sit effectus voluntatis libere præsentis, vel præteritæ, quid refert?

49. Confirmatur: quia ferè nunquam castigatio externa procedit à voluntate præsentis, prout præsentis nunc; sed prout præcessit antè: nam voluntas applicat inane, v. g. ad flagellationem; quæ manus eleuata, & flagellum vibratum, accepto impetu, percutit independentè in ipso ictu à voluntate præsentis; sed dependentè à voluntate præterita, à qua accepit illum impetum: & tamen homo non satisfacit non solum per eleuationem brachij, & flagellum vibratum; sed per dolorem, eiusque sensum, qui postea consequitur: alioquin, si carnem non percuteret, sed pavementum ex errore, non minus satisfaceret: ergo satisfactio non desumitur necessariò à voluntate præsentis, sed potest sufficienter prouenire à voluntate præterita.

50. Secundò probatur à priori: quia per illam passionem tempore sequenti consequutam homo denominatur se voluntarie castigans, & illa est castigatio humana: nam actus dicitur huma-

nus, qui, ut procedit ab homine, procedit ab illo operante cum aduertentia, & ratione: hæc autem castigatio, prout procedit ab homine, procedit ab illo cum aduertentia, & ratione, licet ipsius passionis tempore non sit fortasse talis aduertentia; procedit enim ab homine, prout prius operans cum aduertentia applicuit causas, ex quibus nunc consequatur passio: ergo est verè castigatio humana.

Hæc autem argumenta probant similiter, augeri satisfactionem per dolorem, aut passionem causatam tempore, quo homo iam dormit, ex voluntate libera, & honesta præcedenti: ut, si quis velit dormire cum cilicio, aut vestitus, etiam dum dormit, & patitur illud incommodum, vel dolorem, satisfacit: quia tunc etiam illa passio est voluntaria à voluntate præcedenti, quod sufficit, ut homo dicatur, se voluntarie, & laudabiliter castigasse. Sic enim, qui venenum tribuit Petro, licet dormiat, quando Petrus illud bibit, adhuc dicitur verè homicida, & illa occisio erit actio humana: ergo, si dedisset aliquid doloris causatum eodem modo, fuisset etiam vexatio, & actio humana: ergo, si te ipsum eodem modo effligas, licet dormias tempore, quo pateris dolorem, & cruciatus cum sensu cruciatus; verum erit, quod te cruciasti, & te castigasti humano modo, cum nulla possit assignari differentia.

Confirmatur: quia, si alicui à Confessione imponatur, quod vna nocte humi cubet; si ipse ita dormiens, statim ab aliis super lectulo molli collocetur, verè non satisfecit præcepto Confessarij: sed debet adhuc alia nocte humi cubare: ergo poterat etiam dormiens satisfacere: alioquin illa secunda cubatio humi ad nihil proderet ex opere operato: non potest enim eleuari ad satisfaciendum ex opere operato id, quod ex se non est aptum ad satisfaciendum ex opere operantis: si autem non potest operari opere ex operato, non tenetur id ponere pœnitens ex præcepto Confessarij, qui solum potest præcipere id, quod est utile ad satisfaciendum.

Dices: Qui dormiens profert verba consecrationis, non consecrat; nec illa est consecratio humana, licet ante somnum voluerit proferte in somno verba illa: ergo nec erit castigatio humana, quæ fit in somno propter voluntatem præcedentem in vigilia. Respondetur negando consequentiam. Primò, quia actio illa posita tempore vigiliæ, non fuit loquutio; sed applicatio remota causatum ad loquendum: quare, licet illa fuerit actio humana; non tamen fuit loquutio humana: at verò actio, qua collocavit se in terra ad dormiendum, fuit actio castigatio; & cum illa fuerit humana; datur castigatio humana sequuto effectu. Secundò, quia loquutio humana est prolatio verborum ad significandam actualem mentem humanam loquentis: at verba prolata in somno non significant mentem actualem humanam loquentis: ergo non est loquutio humana: idecirco enim, qui præiudet se in ebrietate iuraturum, non committit peccatum periurij se inebriando; quia verba in ebrietate prolata non sunt periurium formaliter, cum formaliter non significant. Vide, quæ de hoc latè dixi disp. 8. de Sacramento in genere, sess. 6. Fateor itaque, satisfactionem tempore somni non esse humanam; sed terminum, seu effectum actionis humanæ præcedentis: dico tamen, non solum satisfieri per actionem humanam, sed etiam per effectum illius: quia ex actione humana præterita, & hoc effectu non

non humano postea consequuto conflatur castigatio humano.

Dices iterum: Ergo, qui in hac vita vult pati post mortem in Purgatorio, satisfaciatur postea, dum in Purgatorio patitur, & vi prioris voluntatis, quæ amplexus est illas penas, sicut satisfaciatur tempore somni. Respondetur, negando sequelam: quia in Purgatorio non habet in statu viatoris, qui requiritur ad merendum, & ad satisfaciendum: sic etiam, si quis existens in gratia vult ieiunare, & postea in peccato ieiunare, non satisfaciatur, dum actu ieiunare: quia iam tunc non est in statu satisfaciendi.

Obicit Suarez *disq. disp. 48. sect. 8. numero 13.* quia ex hac doctrina sequeretur, quod possent fideles præcipere, ut alij pro ipsis ieiunent, vel se castigent, vel orent; & tunc opera illa facta ab alijs, ut ab instrumentis mandantis, etiam si ab ijs fiant in peccato, erunt satisfactoria ex opere operantis, respectu defuncti, quia illa præcepit. Respondetur facile ex dictis, negando sequelam: quia defunctus, ut diximus, non est in statu satisfaciendi: sed neque etiam vivens satisfaceret per ea opera, dum ab alijs fiunt, quibus ipse ea præcepit: quia satisfacere, est castigare se laudabiliter, ut sæpe dictum est: ille autem non se castigat, dum alij ieiunant, vel orant, cum per hoc ipse nihil prorsus mali, vel penæ patitur. Aliud est, quando ipse est sibi causa patiendi in somno: tunc enim verè se castigat, sicut castigaretur ab alio, à quo coheretur dormiens aliquid pati.

Infero ex dictis primò, quid dicendum sit, quando aliquis præcipit fieri elemosynam de suis pecunijs; an satisfaciatur, non solum cum præcipit, sed etiam postea, quando fit, concurrentibus alijs requisitis, status gratiæ, &c. Respondetur enim, si præcipiens vivat adhuc, satisfacere quidem quando etiam fit elemosyna: quia tunc etiam patitur damnum aliquod, scilicet, carentiam suæ pecuniæ voluntariam. Secus verò esset, si pauper clam illam pecuniam surriperet: illud enim damnum non oritur ex voluntate domini: quare per illud non diceretur se voluntariè castigasse. Unde immerito Pater Suarez *disq. sect. 8. numero decimo tertio in fine*, dixit, per accidens se habere in nostra sententia, quod clam accipitur, vel quod datur à famulo, vel ministro præcipientis, eo quod operatio ministri nihil conferat in hac sententia ad satisfactionem. Imò enim plurimum confert: quia operatio ministri procedit ab imperio domini, atque ideo denominat dominum dantem, & privantem se illa pecunia: quod non habetur, quando alius clam illam accipit, quæ acceptio, & eius effectus nullo modo procedunt à voluntate, & imperio domini. Denique, si dominus post illud præceptum iam sit mortuus, tunc non satisfaciatur, quando fit elemosyna: quia non habet amplius statum satisfaciendi, ut diximus.

Infero secundò, dormientem, vel amentem, licet non possit satisfacere per ea, quæ tunc paritur, nisi antea voluerit illam penam; posse tamen actu satisfaci, si Deus voluerit illam passionem pro pena debita inferre: ad satisfaciendum enim non est necessaria voluntas influens, vel acceptans penam: Potest tamen Deus non acceptare illam penam; sed inferre, aut permittere illud damnum, ut auctor naturæ, vel alia de causa, referendo sibi ius suum ad exigendam tempore suo penam debitam pro peccato.

P. Ioann. de Lugo de Panisencia.

An propter doctrinæ consequentiam necesse sit hoc ipsum concedere in merito, & demerito.

EX hac nostra doctrina inferunt aliqui, qui eam veram esse putant, idem dicendum esse propter eandem rationem in merito, & demerito, augeri illud per opus externum, ita ut qui elemosynam de facto dedit, plus præmij mereatur, quam qui voluit dare, si pares omnino sint quoad voluntatem internam. Ita opinatur novissimè Pater Ioannes Martinez de Ripalda, nostræ Societatis, in suo erudito Opere de ente supernaturali, tom. 1. disp. 68. sect. 5. ubi contendit hoc satisfactionis exemplo probare, hominem iustum plus gratiæ, & gloriæ mereri de condigno per actionem internam, & externam simul, quam per solam internam. Quia meritum est obsequium cedens in honorem, aut commodum Principis, aut Reipublicæ potentis illud præmio compensare: distinguit enim laudabilitatem à merito, quod laudabilitas sumatur per convenientiam operis cum dictamine operantis: meritum verò per convenientiam operis cum honore, & bonis alterius. Unde ad rationem meriti opus debet apprehendi conveniens alteri supposito distincto ab ipso merenti, scilicet, Superiori, à quo remunerandum est: ad laudabilitatem verò sufficit apprehendi conveniens ipsimet operanti, quæ liber est, legibusque orationis subiectus, ut explicauerat disp. 15. sect. 1. num. 1. Actio autem exterior auget obsequium Dei, quæ parte cedit meritum in honorem Dei, & commodum Reipublicæ rationalis licet non augeat bonitatem moralem meriti: ergo actio externa auget meritum in ratione meriti. Minorem probat: quia actio exterior conducit maxime ad excitandum in alijs laudem, & cognitionem Dei, & affectus virtutum, quæ sunt bona externa Dei, & Reipublicæ rationalis: ergo actio exterior se ipsa constituit meritum, ut conducens in honorem Dei, & commodum Reipublicæ rationalis.

Confirmatur primò hoc ipsum exemplo satisfactionis per ipsam actionem externam. Confirmatur secundò ex usu Ecclesiæ, quæ censuras, & penas imponit ijs, qui non solum interiùs, sed etiam exteriori aliqua peccata committunt: Indulgentias etiam, & privilegia concedit pro actu externo pietatis, non pro solo interno desiderio: quod etiam seculares Principes facere solent. Cur ergo Deus non potuit præmia aliqua definire pro illis, qui actum externum simul cum interno coniungerent? Quæ enim prudenter geruntur à Principe humano in ordine ad bonum suæ Reipublicæ, fieri possunt etiam à Deo in ordine ad bonum dignitatis, & Reipublicæ suæ.

Hæc quidem ingeniosè ab illo Auctore exco- gitata sunt; non tamen cogunt deserere communem omnium ferè Theologorum sententiam: & ut verum fatear, ut vnâ, vel alteram difficultatem effugiat, in alias non leues doctrinæ illa videtur inducere. Primò enim supponit, laudabilitatem, & bonitatem moralem ita distingui à ratione meriti, ut possit crescere meritum operis non crescente bonitate, & laudabilitate: quod quidem verum est, si meritum crescat ratione maioris gratiæ, dignitatis, quæ sit in subiecto: non tamen, si solum crescat propter actum externum: quia hoc incrementum eodem modo pro-

Y y cedet

ceder in ordine ad demeritum, propterea ille Auctor videtur supponere, ut ex eius argumentis *supra* relatis constat, quæ desumuntur ex pœnis Ecclesiasticis contra peccata externa. Difficile autem, & durum est dicere, quod ex duobus volentibus efficaciter occidere, alter mereatur apud Deum maiorem pœnam præcisè propter actum externum, cum sint omnino æquales in affectu, & peccato interno, atque adeo in malitia morali, & reprehensibilitate: nam, sicut actus externus non facit laudabiliorem, ita nec magis reprehensibilem. Quod quidem videtur esse contra modum loquendi Scripturæ, & Patrum, qui dicunt, iuxta mensuram malitiæ, & culpæ, futuram esse pœnam. Nam in prædicto casu culpa, & peccatum essent æqualia in utroque, & pœna esset inæqualis. Cum tamen Scriptura *Deuter. 25.* dicat: *Iuxta mensuram delicti erit & plagarum modus.* Quod in eo saltem sensu verum est, ut licet citra condignum omnes puniantur: omnes tamen plus, vel minus aliis, propterea excedunt: vel excedunt in malitia, & iniquitate.

59. Vnde rursus fieret, quod maior peccator sæpè mitius puniretur, quam qui minus peccasset: quia nimirum, hic secundum cum minori malitia posuisset actum externum, qui malitiam, aut culpam non auget: ille verò primus sine actu externo graviora peccata commisisset: atque ideò, licet magis iniquus, reprehensibilis esset, esset minus punibilis. Vnde esset quidem dignus maiori reprehensione, sed minori supplicio; quod difficile quidem intelligi, aut concedi potest.

Confirmatur: quia per illud redditur aliquis magis amabilis, vel odibilis, per quod redditur magis laudabilis, vel vituperabilis: nam idem bonum est obiectum amoris, & laudis; & idem malum est obiectum odij, & reprehensionis: ergo, qui melius operatur, sicut est magis laudabilis, sic est magis amabilis à Deo: Deus enim magis amat eum, in quo inuenit maius motiuum amandi; quod est maior bonitas: quis ergo credat, quod Deus maius præmium conferat illi, quem minus diligit, & minus præmium ei, quem magis diligit: quia dignus maiori amore est: Rursus, qui maiorem malitiam contrahit, & graviora committit peccata, est magis odibilis, cum motiuum odij sit malitia, & culpa: ergo Deus magis eum odit, quam eum, qui minus malitiæ contrahit: tamen continget, quod hic grauius puniatur propter actus externos: atque ideò minus puniri eum, qui odibilior est Deo: grauius verò eum, quem Deus minus odit: quæ omnia difficilia sunt, & contra communem fidelium sensum.

60. Secundò, quia absque sufficienti etiam fundamento supponit meritum, ut meritum, non sumi in ordine ad id, quod conuenit ipsi operanti; sed per conuenientiam operis cum honore, & bonis Superioris præmiantis. Sane ego non minus ingenuam, & alienam à proprio commodo concipio conditionem præmiantis, quam laudantis: sicut enim laudans non attendit, quid sibi commodi attulerit ille, quem laudat, sed, quid in eo sit boni: ita, qui præmiat, non debet attendere ad suum interesse, & lucrum, sed ad bonitatem illius, qui præmiatur. Præmia enim non sunt instituta secundum gubernationem rectam, ut ille qui præmiat, honoretur: sed, ut ille, cui præmium proponitur, bonus, fiat saltem remunerationis intuitu. Vnde, licet Deus nihil lucri accepisset à merente, nec aliquid ab eo speraret: adhuc secundum leges prudentis, & bonæ gubernatio-

nis deberet præmiare eum, qui laudabiliter operatur. Addo, licet non esset Respublica humana, sed vna sola creatura intellectus, illam etiam oportere allici præmio, & deterreti supplicio, ut bonum amplecteretur, & malum fugeret. Gubernator enim, ut Gubernator respicit bonum ipsius subditi: ergo propositio præmij, & supplicij, qui est actus Gubernatoris, ut Gubernator est, refertur ad bonum ipsius subditi, qui ut bonus in se fiat, alliciendus est præmiis, & deterrendus supplicio. Si autem finis est bonitas ipsius operantis, hæc autem non crescit per opus externum, non oportuit præmia, & supplicia pro actibus externis multiplicare.

Confirmatur primò: quia, etiam si daretur præmium, & pœnam ordinari ad lucrum præmiantis, & bonum Respublicæ propter exemplum: adhuc pro solis actibus internis designanda essent: cum enim actus externi non sint in nostra potestate, nisi medijs internis: sufficeret allicere hominem ad actum internum efficacem: quia, licet rursus proponatur præmium pro actu externo: non magis excitabitur homo, quam si esset propositum pro solo actu interno, cum in utroque casu solum excitetur ad actum internum, quem solum ipse potest ponere, & non ponere.

Confirmatur secundò: quia actus externus oculis, quem nemo vidit, nec videre potuit, non magis mouet ad laudem Dei, vel ad exemplum, quam actus internus efficacem: cum nemo illorum scire possit, nisi ex relatione operantis, ex cuius relatione posset scire actum internum: Angeli verò, si non cognoscant actum internum, sæpè etiam non poterunt cognoscere, an actus externus sit bonus, cum ipse de se sit indifferens, & eius honestas pendeat ex intentione recta, qua fit, quæ manebit eis occulta: ergo ipse actus externus sæpè parum, vel nihil prodegit ad eos fines, atque ideò non est, cui augeat valorem meriti.

Tertiò argui potest contra illam sententiam, quatenus ex Ecclesiæ vfu probare contendit, posse statui condignam pœnam propter actum externum: nam exemplum illud Ecclesiæ multum probaret. Primò, quia Ecclesiæ punit actum externum, tunc etiam, quando effectus consequitur post peccatum pœnitentiam à peccatore: si v. g. venenum dedit; & postea, quando remedium adhibere non potest, pœnitentiam agit, iustificatur, & superabundanter satisfacit per annum integrum operibus pœnitentiæ, & perfectionis se exercens: si tamen post annum, tandem veneno operante, ille alius moriatur. Ecclesiæ punit tunc delictum, pœna irregularitatis; quem puniendi modum Deus non obseruat, ut constat. Rursus Ecclesiæ non punit omnia delicta, etiam externa, iuxta eorum dignitatem. Nam, si duo, v. g. proiecerunt iacula in duos quorum vnus aberrauit in icu, alter inimicum occidit; hunc solum Ecclesiæ irregularitate punit: cum certum sit, ex se utrumque fuisse æquè pœna dignum: & quidem Deus illos non diiudicabit ex fortuito illo eventu. Non debemus ergo arguere, & constituere diuinum iudicium ex iis, quæ Ecclesiæ agunt.

Primò, quia Ecclesiæ, sicut non omnia delicta punit, sed multa prudenter dissimulat, & impunita relinquit, ac reseruat in Dei iudicium; sic etiam non omnia delicta æquè digna punit eadem pœna. Secundò, quia, cum Ecclesiæ non iudicet de meritis internis, nec ea punit, nisi quando per actum externum eorum malitia manifestatur: merito expectat actum externum, non quia augeat dignitatem; sed, quia per illum culpa interna, & eius dignitas

gnitas deducitur ad forum Ecclesiae. Tertio denique, quia Ecclesia potissimum ex actu externo cognoscere potest quantitatem, grauitatem, & dignitatem culpae internae: ideo non potuit prudenter meliorem regulam vniuersalem assumere ad poenam statuendam, quam actum externum; quia, si aliquis, v. g. percutiat absque morte percussus, non potest scire animum fuisse occidendum, si quis, promisso pretio, beneficium Ecclesiasticum accipiat, & postea pretium non soluat, non potest scire animum fuisse ab initio simoniacum: ideo vt regulam vniuersalem ad poenam praescribat, prudenter attendit ad effectum externum. Quae omnia in Dei iudicio non procedunt, qui & omnia peccata punit, pro eorum dignitate, & omnia aequè digna aequè punit, & eorum grauitatem cerò cognoscit: non ex euentu, sed ex intentione operantis, vt constat.

64. Vnde ad argumenta contrariae sententiae facile responderi potest. Ad primum enim negamus, dignitatem praemij desumi ex commodo, aut lucro, quod re ipsa ex opere consequitur praemiati; sed ex animo asserendi, & ponendi illam vtilitatem, & commodum. Fateor, in ordine ad debitum gratitudinis, attendi etiam posse ad effectum re ipsa sequutum: nam, si duo me velint efficere ex se à morte liberare, vnus tamen solus re ipsa me liberet: plus debeo huic, cui non solum effectum sed vitam ipsam debeo: sicut debeo pecunias ei, qui mihi eas mutuo dedit; non ei, qui voluit, sed non potuit mutare. Hoc tamen non est debitum ad praemium, sed ad gratitudinem, quatenus congruum, est, vt cui plus debeo, plus referam. Meritum autem condignum non affert solum congruitatem hanc, sed condignitatem fundatam in bonitate operis secundum se independentem à commo- do mihi consequuto; neque hoc est propriè debitum gratitudinis ad soluendum, quod accepi, sed debitum excitandi homines ad amorem boni, & odium vitij, ac per consequens respicit aequalitatem non inter datum, & acceptum, sed inter bonitatem operis, & praemium. Sic etiam in ordine ad puniendum formaliter non attenditur de condigno damnum mihi re ipsa illatum; sed culpa offensoris. Fateor, quando damnum non fuit re ipsa consequutum, esse fundamentum, vt offensus facilius placeatur, & remittat poenam: quia non est necessaria poena tunc ad recompenandum meum damnum, & ad mitigandum dolorem ex damno praesentem. Ceterum, si rigorose agendum sit, potero exigere poenam attendendo solum ad quantitatem culpae, cum essentiale motiuum poenae sit deterere homines ab amore vitij, & à voluntate praua. Exemplum esse potest, si dux feminae sanctissimae voluntate, & affectu aequè perfecto sese obulissent ad concipiendum Verbum Dei, & altera eorum ad hoc eligeretur, & fieret Dei Mater: quod attinet ad meritum, vtrique fuisset aequalis; sed tamen Filius Dei plus deberet illi, cuius filius erat propter carnem ab ea acceptam, non quidem ex dignitate ad praemium; sed ex debito gratitudinis, quo filius matri adstringitur. Sic se habet Deus respectu illius, qui ex desiderio diuinæ gloriae praedicauit, vt multos converteret, quos de facto conuerit cum incremento magno gloriae diuinæ: non enim deberet illi plus praemij, quam alteri, qui ex aequali affectu eodem modo praedicauit sine auditorum fructu; sed tamen, quia plus emolumentum ab huius praedicatione accepit, plus ei deberet debito gratitudinis.

Ad primam confirmationem constat iam differentia inter meritum, & satisfactionem: nam satisfactio.

P. Ioann. de Lugo de Penitentia.

factionis condignitas desumitur ex aequitate exigente, vt qui se voluntariè castigauit, & passus est laudabiliter poenam, non cogatur iterum pati, & torqueri, ne afflicto afflictio superaddatur ad quod multum facit afflictio, & poena re ipsa posita, & rolerata. At verò meritum, & eius condignitas fundatur in aequitate postulante, quod bonitas operis praemietur, vt homines alliciantur ad amorem boni. Si autem ex defectu euentus consequuti bonitas operis minus praemiaretur, homines minus allicerentur à praemio proposito ad studium virtutis, timentes, quod absque sua culpa possent conatus boni fraudari praemio ob effectum non consequutum. Oportebat ergo eos hoc metu liberare, scientes, voluntatem bonam nullo praemio fraudandam ob defectum, qui non est in potestate operantis. Ad secundam confirmationem constat ex dictis, quomodo non bene arguatur ab vltu Ecclesiae, & Principis humani ad leges praemij, & supplicij condigni in foro Dei, propter rationes differentiae, quas adduximus.

66. Vtget tamen ille Auctor aliquibus exemplis adductis ad suam sententiam confirmandam. Primum est ex confessione sacramentali, in qua, vt supra vidimus, explicandum etiam est opus externum, & subiiciendum clauibus Ecclesiae; nec sufficit confiteri voluntatem internam ex se efficacem, in qua tota malitia consistit; cuius ratio difficile redditur, nisi dicamus, actionem externam meritum, & demeritum augere. Hoc tamen exemplum retorqueri potest. Primum, quia praecceptum confessionis non est confitendi demerita, sed peccata: si ergo actus externus non auget peccatum in ratione peccati, non erit obligatio illum confitendi, licet augeat in ratione demeriti, sufficit enim explicare peccatum; sicut sufficit absolvere à peccato, vt peccato: macula enim peccati habitualis, quae per absolutionem aufertur, non est reatus poenae: sed turpido, & sceleris peccati habitualiter perseverans, quae reddit hominem turpem, & odibilem: non redditur autem odibilis sicut neque reprehensibilis à reatu poenae formaliter, sed à malitia, vt aduersarij fatentur: ergo ex hoc capite non esset obligatio confitendi actum externum, per quem homo non est magis peccator, nec magis maculatus, aut odibilis Deo.

67. Secundo retorqueri potest: quia, si ex hoc capite proueniret obligatio illa confitendi actum externum, esset obligatio confitendi etiam effectum consequutum postea ex peccato, v. g. pollutionem consequutam in somno, vel ebrietate, quando fuit prauius, & voluta; item, homicidium in ebrietate consequutum, & alia similia: quia haec etiam in sententia illius Auctoris augent demeritum, vt constat ex illis exemplis, quae adducit, scilicet, quod Ecclesia poenam imponit propter actum externum, quam quidem poenam certum est ab Ecclesia imponi etiam propter effectum postea in somno consequutum ex causa culpabiliter prius posita. Item, affert exemplum martyrij, in quo effectus mortis consequuta auget praemium: constat autem effectum illum consequi postea; quando iam non adest voluntas interna. Consequens autem falsum esse ostendimus supra disp. 16. sect. 9. ex absurdis, quae sequerentur, si esset obligatio per se loquendo, confitendi effectus postea consequutos ex peccato praeterito. Aliunde ergo debemus omnes reddere rationem illius obligationis confitendi actum externum peccati quam explicuimus, & reddimus loco citato, ex eo, quod actus ille externus sit verè peccatum, quando durat voluntas, à qua denominatur malus; &

Y y 2 ideo

68.

ideo debet explicari; quia non solum est præceptum confitendi malitiam, sed confitendi etiam ipsa peccata, qualis est actus externus prohibitus.

Secundum exemplum, quod prædictus Auctor adducit, est ex actu martyrij, in quo ipse actus externus affert novum præmium, nempe, aureolam; quam non consequitur, qui efficaciter desideravit martyrium, si ipsa non moriatur. Ad hoc etiam facile respondetur dupliciter. Primum, non esse trahendum ad consequentiam actum martyrij: quia iuxta communem Theologorum sententiam, martyrium consummatum ex peculiari privilegio affert augmentum, vel etiam infusionem primam gratiæ ex opere operato, sicut Baptismus: quare, sicut illa passio consummata affert gratiam, & iustificationem ex opere operato; non mirum, quod Deus voluerit etiam illi conferre aureolam accidentalem ex opere operato ultra dignitatem operis. Secundum responderi potest illam aureolam accidentalem non esse partem præmij condigni: nam totus valor meriti illius condigni refertur ad gratiam, & gloriam; sed esse præmium quoddam correspondens merito congruo; quod præmium potuit Deus velle dare, quando ponitur passio externa: quia, ut supra diximus, saltem ex gratitudine Deus debet plus illi, qui re ipsa passus est, & cuius passione Deus ipse magis est glorificatus: quare ex motu gratitudinis potest moveri ad volendum tunc conferre præmij etiam maius, eo quod de congruo solum meruerat per voluntatem patiendi, & moriendi: quod meritum congruum non semper Deus præmiat, ut constat: multa enim possunt haberi de congruo per bona opera, quæ Deus non confert.

69.

Tertium exemplum, quod affert idem Auctor, est ex Christi passione externa re ipsa exhibita cuius intuitum prævisionem Deus expectavit ad definienda prædestinatis dona supernaturalia, ut plura Scripturæ testimonia suadent: nec satis erat videre desiderium solum internum patiendi. Ad hoc etiam facile respondetur, quidquid sit de antecedenti, quod supponitur, de quo dixi *disp. 7. de Incarn. sect. 5. n. 57.* quod attinet ad propositum, nihil obstat: potuit enim Deus expectare mortem ipsam Christi: quia usque ad illam duravit meritum actuale ipsius Christi, cum usque ad illud ultimum instans vitæ semper meruerit per actus internos, quibus mortem volebat, & acceptabat: quare, cum Deus voluerit redemptionem nostram obtineri per omnia Christi merita, debebat expectare eorum omnium consummationem, quæ usque ad mortem posita non erat, etiam quoad actus internos. Adde etiam si merita non durassent usque ad illud ultimum instans, durasse tamen satisfactionem, quam iam supra diximus augeri per ipsam passionem externam procedentem ex voluntate præterita: quare potuit Deus velle, quod redemptio nostra, & satisfactio quoad sufficientiam pro nostris peccatis, & pœnis correspondet toti satisfactioni Christi completæ, & consummatæ. Ex his ergo & similibus exemplis, non habetur, quod actio externa debeat augere meritum, prout distinguuntur ab interna, etiam si id in satisfactione concedatur.

SECTIO V.

An, & quomodo passiones, & pœne ab intrinseco, & necessario provenientes, possint esse satisfactoriæ.

70.

Certum, est hominem iustum per eiusmodi passiones, & flagella à Deo missa posse satis-

facere pro debito pœnæ; si ea mala patienter tolerat: sic enim definitur à Trid. *sess. 14. c. 9.* his ver. *Quia Trid. Docet præterea, tantam esse divinæ misericordie largitatem, ut non solum pœnis sponte à nobis pro vindicando peccato susceptis, aut Sacerdotis arbitrio pro mensura delicti impositis; sed etiam, quod maximum amoris argumentum esset temporalibus flagellis à Deo influctis, & à nobis patienter toleratis, apud Deum Patrem per Christum Iesum, satisfacere valeamus.* Difficultas est in explicando, quomodo per huiusmodi afflictiones possit homo satisfacere. Ratio dubitandi oritur ex supra dictis, quia econdignitas satisfactionis oritur ex eo, quod æquum sit, quod acceptetur pro debito pœnæ illa voluntaria puniitio, qua ipse homo se laudabiliter castigat præveniendi officium Iudicis: per eiusmodi autem flagella homo non se castigat, cum ipse nullo modo sit causa illius pœnæ, sed potius passivè se habet: cessat ergo fundamentum satisfactionis condignæ.

Propter hoc est prima sententia, quæ dicit, nos ita satisfacere per ea flagella patienter tolerata, ut tota satisfactio habeat se ex parte ipsius patientis, & voluntatis, qua acceptantur illæ passiones. Ita Richardus, & Gabriel apud Suarez *disp. 57. sect. 7. n. 2.* A qua sententia parum, vel nihil distare videtur P. Vasquez *q. 94. art. 1. dub. 7. n. 10.*

Cumque sit hæc sententia, placere non potest: quia Tridentinum in verbis supra adductis, non solum per patientiam; sed per ipsam etiam flagella dicit satisfieri: quod primò constat ex eo, quod eodem prorsus modo loquitur de flagellis à nobis spontaneè susceptis, & de illis aliis. Cum ergo per flagella à nobis suscepta satisfaciamus, & non per solum voluntatem internam; idem dicendum est de posterioribus. Secundò, quia si solum satisficeret per actum internum, nimis improprie dici posset, quod satisfacimus illis pœnis, & flagellis, ex eo, quod hæc sint obiectum patientiæ, & acceptationis: alioquin possemus dicere, quod satisfacimus per divina beneficia, per creationem, per beatitudinem: quia hæc, & similia possunt esse obiecta actuum virtutis, quorum exercitio satisfacimus. Tertio, quia frustra omnino, & absque fundamento Tridentinum commendat benignitatem, & misericordiam Dei peculiarem in illo modo satisfactionis, prout de facto commendavit. Nam satisfacere per solum actum internum patientiæ; secundum mensuram ipsius actus solius, nihil habet speciale, & diversum ab alia satisfactione, qua satisfacimus amore inimicorum vel voluntate observantiae divinæ legis: cum ille actus patientiæ internæ non minus sit à nobis, nec minus sit aptus, & potens, ut constat. Cur ergo magis apparet misericordia Dei in acceptanda satisfactione, quæ illi actui correspondet? Fatendum ergo est, Cœcilium non loqui solum de patientia interna, sed de passione ipsa etiam, in cuius acceptatione, quia non est à nobis illa passio, magis commendatur benignitas, & beneficentia Dei. Quo etiam modo loquuntur Sancti Patres quos affert Suarez numero 6.

Ex his reiici etiam potest sententia Medinæ *tract. 3. q. 5. in fine primi dub.* qui dixit, per patientiam internam solum reatum pœnæ, tanquam per satisfactionem propriam; per passionem vero externam solum etiam pœnam, non ut per propriam satisfactionem, sed per modum punitionis ab ipso Iudice illatæ, quæ posset dici satisfactio. Hoc tamen, ut dixi, ex eodem Tridentino reiicitur, in quo per flagella externa dicitur non solum satisfieri hominem, sed satisfacere; & in hoc modo satisfaciendi